

SPOR SOSYOLOJİSİ

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

Dr. Funda KOÇAK
Ankara Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

TOPLUM

- İnsanlar tarafından yaratılmış organizasyon ya da bireyleri ortak bir kültürle bağlayan ilişkiler sistemi.
- Bütün insan etkileşiminin ürünleri, etrafımızda başkalarıyla birlikte yaşama deneyimi.
- Sıklıkla, toplumu (insanların yarattığı organizasyon) bireylerden ve toplumu yaratan etkileşimlerden ayrı bir şey olarak deneyimleriz.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

Durkheim'in Toplum Sınıflaması

1. Mekanik Dayanışmalı Toplum:

- Bireysel bilinçler birbirine benzer, bireyin kişiliği yoktur. Toplum önemlidir.
- Bağlılık benzerlikte doğan sempati bağlılığıdır.
- Dayanışma tam bir benzeşme ve uyum içinde ortaya çıkar. Dayanışma, insanların birbirine benzediği oranda artar. Dayanışma inorganik varlıkların molekülleri arasındaki dayanışmaya benzetildiğinden mekanik dayanışma denir.
- Nüfuz az işbölümü yok, homojen geleneksel

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

Durkheim'in Toplum Sınıflaması

2. Organik DayanıŖmalı Toplum:

- Toplumsal iŖbölümü gelişmiş ve bireylerarası, farklılaşma artmıştır. Bireysel farkları doğurur.
- DayanıŖma iŖbölümüne dayanan, başkalarının bizi tamamladığı dayanıŖmadır. Bu dayanıŖmada bireysel bireysel farklılıklarını kazanırlar. Gelişmiş hayvanların organları arasındaki dayanıŖmayı hatırlattığı için organik dayanıŖma denir
- Nüfuz artmış, bireycilik, ihtisaslaşma artmış, din evrenselleşmiş, evrensel değerler gelişmiş yerel bağlar zayıflamıştır.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

KÜLTÜR

- İnsan gruplarını şekillendiren ve duygu, düşünce, ve davranış olarak sahneye çıkan bir dizi gelenekler, kurallar, ve semboller.
- Doğa ya da biyolojinin verdiğiinden farklı olarak, temelde öğrenilen davranışlara karşılık gelir; kültür insanların ürettiği (alışkanlıklar, inançlar, sanatlar, ve sanat eserleri) her şeyi kapsayacak ve bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılan şeyler için kullanılır.
- Bu formülasyonda, kültür doğadan ayırt edilir, ve bir toplumu diğerinden de ayırt eder.

KÜLTÜR

- “Kültür. Her hangi bir grup ya da toplumun kendisini ve kendi durumunu yorumlamak ve değerlendirmek için kullandığı anlam kalıplarıdır.” Bellah ve diğerleri. Kalbin Alışkanlıkları 1985:333.
- “Kültür. Objektif koşullar tarafından üretilen ancak o koşulların değişmesinden sonra bile devam etmeğe meyilli, uzun vadede edinilen algılama, düşünce ve eylem şema sistemidir.” Bourdieu, Mirasçılar. 1979.

KÜLTÜR

- “Habitus. Bireysel bedenlerde zihinsel ve bedensel algılama, takdir etme, ve eylem şeması olarak “yerleştirilmiş” bir dizi tarihsel ilişkidir.” Bourdieu.
- “Kültür. Birinin kültürüne göre davranması demek, kabaca söylersek, cemaatinin diğer üyelerinden öğrenerek geliştirdiği eğilimlerini takip etmesidir.” Hannerz, Soulside, 1969:177.
- “Kültür. Sosyal grupların üyeleri tarafından sergilenen öğrenilmiş düşünce ve eylemler repertuarına tekabül eder—bir kuşaktan diğerine genetik mirastan bağımsız olarak [transfer edilmiş olan] repertuarlar.” Haris. Kültürel Materyalizm, 1979:47.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

DİL

- İnsanların fikir, duygu, deneyimlerini ilettikleri bir sözsel semboller sistemi.
- Dil yoluyla bunlar biriktirilebilir ve kuşaklar arasında aktarılabilir.
- Dil sadece bir araç değildir, ya da ifade aracı değildir, aynı zamanda dünyaya dair deneyimlerimizi ve etrafımızda ne gördüğümüzü de yapılandırır ve şekillendirir.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

DEĞERLER

- Tercihler—insanların neyin iyi, kötü, arzulanır, arzulanmaz olduğuna dair paylaştıkları fikirler.
- Bunlar genellikle çok geneldir, soyuttur, çeşitli durumlardaki varyasyonları kapsar.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

NORMLAR

- Normali oluşturan kavram ve davranışlardır.
- Davranışsal kurallar ya da sosyal etkileşimin standartları.
- Bunlar genellikle değerlerden ortaya çıkar ancak aynı zamanda değerlerle çelişirler; bazen istatistiksel normlardan ortaya çıkarlar ama çoğunlukla değil.
- Bireysel davranış için hem rehber hem de eleştiriler sunarlar.
- Normlar etkileşimi şekillendiren beklentileri kurarlar.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

TOPLUMSALLAŞMA

- **Toplumsallaşma (Sosyalizasyon)** toplumun mevcut değer ve normlarının bireylere öğretilmesi süreci olarak tanımlanabilir.
- Bu süreç içerisinde birey ferdi olduğu toplum içerisinde nasıl davranacağını öğrenir.
- Aynı zamanda, bireyin sahip olduğu ya da toplum tarafından verilen rollerin ve sahip olunan statülerin gerektirdiği davranış biçimlerini, toplumun kendilerinden beklentilerini öğrenir.
- Toplumsallaşma sürecinde birey kendi toplumunun bir üyesi olmayı, toplumu tarafından kabul gören davranış örüntülerini, insanın davranışlarına yön veren, bunları belirleyip şekillendiren temel toplumsal ve kültürel değerleri (normları) öğrenir.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

SOSYAL ORGANİZASYON

- Toplumu oluşturan bölümlerin düzenlenmesi, sosyal pozisyonların organizasyonu ve bu pozisyonlardaki insanların dağılımı.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

STATÜ, ROL, GRUP

- **STATÜ:** sosyal olarak tanımlanan nişler, pozisyonlar (öğrenci, profesör, yönetici).
- **ROL:** her statü beklenen bir davranışlar kümesi taşır, o statüdeki bir kişinin nasıl düşünmesi, hissetmesi beklendiği, aynı zamanda başkaları tarafından nasıl ona nasıl davranılacağına dair beklentiler. Sabit ve tekrar eden davranış kalıbı haline gelen beklenen görevler ve davranışlar kümesi.
- **GRUP:** başkalarının davranış beklentilerinin ortak temelinde etkileşen iki ya da daha fazla birbirleriyle etkileşim halinde olan insanlar; birbirleriyle ilişkili statüler ve roller. kurarlar.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

ÜTOPYA

- **Ütopya**, aslında olmayan, tasarlanmış olan ideal toplum şekli anlamı taşır.
- Kullanımı Thomas More'un 1516'da yazdığı *De Optimo Reipublicae Statu deque Nova Insula Utopia* veya kısaca *Utopia* isimli kitabıyla yaygınlaşmıştır.
- Ütopyalar, bugün gerçekleşmesi imkânsız toplum tasarımlarıdır. Ütopyalar üzerine görüşler iki biçimde ortaya çıkmıştır. Bir kısmı özendirici, istenen nitelikte, diğer bir kısmı ise korkutucu, ürkütücü ütopyalardır.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

KURUMLAR

- Zaman ve mekân boyunca tekrar üretilen aktivite kalıpları.
- Düzenli ve sürekli olarak tekrar edilen pratikler. Kurumlar çoğunlukla insanların birbirleriyle etkileşimlerinde çözdükleri temel yaşama düzenlemeleriyle ilgilidir ve bu yolla kuşaklar arasında devamlılık sağlanır.
- Toplumlara temel yapı taşlarıdır. Sosyal kurumlar, kendilerini oluşturan tuğlalar tarafından her an yeniden yapılandırılan binalar gibidirler.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

SOSYAL YAPI

- Yapı, kültür ve organizasyondaki kalıba karşılık gelir. Bu yolla sosyal eylem gerçekleşir; zaman içinde sabit olan, çoğu zaman fark edilmeyen, ve neredeyse görünmeden değişen roller, organizasyonlar, kurumlar, ve kültürel semboller düzenlemeleridir.
- Yapı sosyal hayatta mümkün olana hem imkân sağlar hem de onu kısıtlar.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

KALABALIK

- Ortak fikirlerle hareket eden ve aynı heyecanı taşıyan, teşkilatsız ve sürekli olmayan, kendiliğinden oluşan insan yığıdır.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

CEMAAT- CEMİYET

- **CEMAAT:** Kan bağılılığının, benzerliğin, geleneklerin bulunduğu, iş bölümünün görülmediği insan topluluğudur.
- **CEMİYET:** İş bölümünün geliştiği, akılcılığın egemen olduğu, daha çok organik dayanışmanın görüldüğü toplumdur.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

HALK-MİLLET

- **HALK:** Üyeleri yoğun bir şekilde bir araya toplanmış olmayan, bir arada bulunmaları tesadüfi olmaktan uzak,sürekli, ortak bir kültürle birbirlerine bağlı, teşkilatsız yaygın,insan topluluğudur.
- **MİLLET:** Siyasi bir birlik şeklinde yaşayan, ortak, mazi ve kültüre sahip, devlet şeklinde teşkit-lanmış fert ve zümrelerin toplamıdır.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

EŞİTSİZLİK

- **SOSYAL KATMANLAŞMA:** İnsanların sosyo-ekonomik olarak tabakalara ya da katmanlara ayrılması.
- Sosyal katmanlaşmadan bahsettiğimizde, toplumda bireylerin eşit olmayan konumlarda olmasına dikkat çekeriz.
- Daha büyük geleneksel toplumlarda ve endüstrileşmiş ülkelerde bugün refah, mülk, ve materyal mallar ve kültürel ürünler anlamında bir katmanlaşma vardır.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

EŞİTSİZLİK

- **IRK:** Doğuştan ya da değişmeyen fiziksel özellikler dolayısıyla kendisini farklı tanımlayan ya da başka gruplar tarafından farklı olarak tanımlanan bir insan grubu.
- Sosyal olarak fiziksel kriterler temelinde tanımlanan bir grup.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

EŞİTSİZLİK

- **ETNİSİTE:** belirli bir insan topluluğunun kendilerini diğerlerinden ayırt eden kültürel pratikleri ve görünüşleri.
- Etnik grubun üyeleri kendilerini toplumdaki diğer gruplardan kültürel olarak farklı görürler, ve diğerleri tarafından da böyle görülürler.
- Pek çok farklı özellik etnik grupları birbirlerinden ayırt edebilir ancak en yaygınları dil, tarih ya da soy—gerçek ya da hayali, din, ve süslenme stilleri. Etnik farklılıklar tamamen öğrenilir.

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

SOSYAL İLİŞKİ

- Birbirinden haberdar olan en az iki insan arasında belirli bir süre devam eden, anlamlı ve belirli amaçlar etrafında kurulan sosyal bir bağıdır.
- **M.Weber'e Göre Sosyal İlişkinin Özellikleri:**
 1. En az iki kişi arasında olmalı
 2. Bir zaman sürecini içermesi
 3. Kişi ya da grupların karşılıklı etkileşim içinde bulunmaları
 4. Birbirlerinin varlığından haberdar olmaları
 5. İlişkiler ortak bir anlam taşıması
 6. İlişkide bulunan kişilerin birbirlerini içten karşılıklı bağ duymaları

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR

SOSYAL İLİŞKİ

- Birbirinden haberdar olan en az iki insan arasında belirli bir süre devam eden, anlamlı ve belirli amaçlar etrafında kurulan sosyal bir bağıdır.
- **M.Weber'e Göre Sosyal İlişkinin Özellikleri:**
 1. En az iki kişi arasında olmalı
 2. Bir zaman sürecini içermesi
 3. Kişi ya da grupların karşılıklı etkileşim içinde bulunmaları
 4. Birbirlerinin varlığından haberdar olmaları
 5. İlişkiler ortak bir anlam taşıması
 6. İlişkide bulunan kişilerin birbirlerini içten karşılıklı bağ duymaları

SPOR SOSYOLOJİSİ

SOSYOLOJİK TEMEL KAVRAMLAR TEŞEKKÜRLER

Dr. Funda KOÇAK
Ankara Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi

